

Juridisk Publikation

STOCKHOLM - UPPSALA - LUND - GÖTEBORG - UMEÅ

Frida Gommel och Jakob Matell

Den digitala framtiden

– ett studentperspektiv på juristutbildningens utmaningar

Särtryck ur häfte 1/2020

Nummer 1/2020

DEN DIGITALA FRAMTIDEN

– ETT STUDENTPERSPEKTIV PÅ JURISTUTBILDNINGENS UTMANINGAR

Av Frida Gommel och Jakob Matell¹

Juristbranschen står i skrivande stund inför en omställning. Snabb digital utveckling förutspås förändra branschens spelregler i grunden och redan idag har juristens vardag under loppet av några år genomgått stora förändringar, inte minst till följd av den växande mängd digitalt tillgänglig information som en jurist idag förväntas navigera i. En förändrad arbetsmarknad påverkar inte minst landets juristutbildningar, som inom kort måste ha svar på en rad frågor för att inte riskera att hamna i otakt med samhällsutvecklingen. Vilka krav ställs på en jurist i en digitaliserad juristbransch? Hur kan utbildningen på bästa sätt ge framtidens jurister de verktyg som krävs på en arbetsmarknad som snabbt håller på att förändras? Mot bakgrund av de krav på anpassning och reformförmåga som digitaliseringen ställer på de juridiska utbildningarna, kan det minst sagt framstå som egendomligt att det, sedan hösten 2018, råder så kallad "skärmfrihet" i undervisningen vid Juridiska fakulteten i Uppsala. Beslutet, som innebär att datorer och läsplattor inte är tillåtna som anteckningsstöd i undervisningen, följdes av en långdragen debatt vars senaste inlägg gjordes av Karolina Stenlund i föregående nummer av Juridisk Publikation (2/2019). I artikeln försvarar Stenlund skärmförbudet med hänvisning till pedagogisk forskning, men utelämnar tyvärr de större frågor om digitalisering och framtidssäkring av den juridiska utbildningen som skärmförbudet aktualiserar. Vår bild är att juriststudenterna, till skillnad från Stenlund, inte är övertygade om att en digitaliserad framtid kan mötas med papper och penna. Därför vill vi i denna artikel framföra ett studentperspektiv på såväl "skärmfrihet", som de utmaningar som juristutbildningen står inför.

I. INLEDNING OCH BAKGRUND

I september 2018 möttes studenterna på terminskurs två och tre på juristprogrammet i Uppsala av beskedet att datorer inte längre var tillåtna som anteckningsstöd i undervisningen. Skärmförbudet, eller "skärmfriheten" som det orwellskt har kallats av dess förespråkare, har sedan införandet öppet kritiserats av såväl enskilda studenter som av företrädare för studentkåren.² Även

¹ Ordförande för Juridiska föreningen i Uppsala respektive utbildningsansvarig vid Juridiska föreningen i Örebro. Vi vill rikta ett stort tack till Juridiska fakulteten i Uppsala som genom sin orubblighet visat sig vara en värdig meningsmotståndare.

² Se Gommel & Bertilsson, Fakulteten måste ta digitaliseringen på allvar, Upsala Nya Tidning, 2019-08-14, <https://www.unt.se/asikt/debatt/fakulteten-maste-ta-digitaliseringen-pa-allvar>

på nationell nivå har kritiken inte låtit vänta på sig. Under hösten 2018 riktade Juris studerandes riksorganisation kritik mot formerna för införandet av förbudet, med hot om att gå ut med rekommendation om att avråda presumtiva juriststudenter från att välja juristprogrammet i Uppsala. Trots detta har skärmförbudet på juristprogrammet i Uppsala, i sviterna av ett antal turer i bland annat Juridiska fakultetsnämnden, inte bara gjorts permanent på terminskurserna två och tre utan även utökats till andra terminskurser.

Som ett inlägg i debatten skrev Karolina Stenlund en artikel om skärmförbudet i höstens nummer av Juridisk Publikation. Syftet med artikeln var, enligt Stenlund, att råda bot på kunskapsglappet mellan forskningsresultat och allmän kunskap om inläring, där det försträdda stödjer slutsatsen att handskrivna anteckningar främjar studentens minne.³ Förevarande artikel, skriven av studenter vid två svenska juristprogram, är en ansats att nyansera den odelat positiva bild av skärmförbudet som Stenlund ger uttryck för. Men den är inte i första hand ämnad som ett svar på den direkta frågan om förbudets vara eller icke vara. Den är inte heller primärt ämnad att kommentera de undersökningar och argument som Stenlund anför till stöd för förbudet. Detta är ett viktigt förtydligande; vi vänder oss inte i första hand mot kvaliteten i de av Stenlund anförda undersökningarna, argumenten eller de därav dragna slutsatserna. Den bristande punkten i Stenlunds artikel – ”akilleshälen” om man så vill – ligger enligt vår mening i problemformuleringen i sig, som inte adresserar de bredare frågor som ligger till grund för den kritik som riktats mot skärmförbudet. Syftet med denna artikel är därför att bredda perspektiven och diskutera skärmförbudet utifrån dess akademiska och arbetsmarknadsmässiga kontext, nämligen juristbranschens ökande digitalisering. Vilka krav ställs på en jurist i en digitaliserad juristbransch? Hur bör den juridiska utbildningen utformas för att förbereda framtidens jurister på den digitalisering och de tekniska framsteg som redan är på väg att förändra juristbranschen i grunden? Enligt vår mening krävs denna bredare diskussion om skärmförbudet och dess effekter för att göra ett meningsfullt inlägg i debatten om juristprogrammets pedagogiska kvalitet.

Avslutningsvis bör det påpekas att vi saknar såväl utbildning som annan formell kompetens inom pedagogik. I de delar där referenser saknas ger texten uttryck

5381269.aspx (läst 2020-01-28), Håkansson & Lublin, Datorstopp på juristlinje – Ida, 20: ”Ett problem”, Expressen, 2018-09-28, <https://www.expressen.se/nyheter/datorstopp-pa-juristlinjen-ida-20-ett-problem/> (läst 2020-01-28).

³ Stenlund, Avskärma? – vetenskapliga kommentarer om distraktion, kommunikation och frihet på juristutbildningen, Juridisk Publikation nr 2/2019, s 451.

för våra åsikter och reflektioner. Detta inlägg bör därför läsas och uppfattas för vad det är – ett studentperspektiv i debatten om framtidens juristutbildning.

2. DIGITALISERINGEN AV JURISTBRANSCHEN – EN ÖVERSIKTLIG SUMMERING AV BEFINTLIG FORSKNING

När dessa rader skrivs pågår en utveckling som förändrar den moderna samhällsekonomin så som vi känner den. Digitaliseringen kallas ibland, med rätta, den fjärde industriella revolutionen.⁴ Genom att påskynda utvecklingen av nya produkter, tjänster och affärsmodeller har digitaliseringen förändrat och fortsätter att förändra industrier och samhällen världen över. Juristbranschen är inget undantag. Artificiell intelligens, algoritmer, onlinetjänster och appar är snabbt på väg att förändra juristbranschen i grunden.⁵

Amerikanska forskare förutspår att maskininlärning kommer att rucka på advokatbyråernas monopol på juridiska tjänster och öppna upp för en mer transparent och konsumentvänlig marknad.⁶ Rådande marknadsstrukturer utmanas av den digitala utvecklingen genom att tekniska verktyg effektiviserar byråernas verksamhet och sänker transaktionskostnader. Dessutom förutspås behovet av biträdande jurister minska genom att det repetitiva arbete som i dagsläget utförs av dem ersätts av mjukvara.⁷

Digitaliseringens inverkan på juristbranschen har undersökts i ett fåtal större svenska studier. En studie som har tagits fram vid Chalmers tekniska högskola år 2019 bygger på intervjuer med företrädare för bland annat 22 advokatbyråer verksamma i Sverige.⁸ Studien visar att traditionella inslag så som ägandeform och prissättning utmanas av nya tekniska lösningar.⁹ Det konstateras att marknadens aktörer inte bara behöver investera i nya digitala tekniker, utan även reflektera över hur tekniska innovationer kan förbättra den egna verksam-

4 Kronblad, *The Last Hour: How Digitalization has Transformed Firms in the Legal Industry*, Chalmers University of Technology, L2019:109, s 5.

5 Svärd, *Framtiden är inte vad den varit*, Legaltech.se, 2016-01-11, <https://www.legaltech.se/blogg/sa-forandras-juristbranschen> (läst 2020-01-13).

6 McGinnis & Pearce, *The Great Disruption: How Machine Intelligence Will Transform the Role of Lawyers in the Delivery of Legal Services*, Fordham Law Review, volume 82, 2014, s 3054 f.

7 Kronblad, *Digitaliseringen av juristbranschen*, Management of Innovation & Technology, Nr. 2 juni 2018, <http://mgmt.imit.se/artiklar/-digitaliseringen-av-juristbranschen/> (läst 2020-01-13).

8 Kronblad, *The Last Hour: How Digitalization has Transformed Firms in the Legal Industry*, Chalmers University of Technology, L2019:109, s 7.

9 Kronblad, *The Last Hour: How Digitalization has Transformed Firms in the Legal Industry*, Chalmers University of Technology, L2019:109, s 23 ff.

heten för att klara omställningen till den nya digitaliserade juristbranschen.¹⁰ En annan studie genomförd år 2017 av Konkurrensverket förutspår förändrade konkurrensvillkor för advokatbyråer till följd av att enklare juridiska tjänster kommer att tillhandahållas av mjukvaruleverantörer och icke-jurister.¹¹ Även inom domstolsväsendet är förändringsbehovet i ljuset av digitaliseringen ett faktum. Genom att digitalisera domstolarnas kommunikation och ärendehantering förväntas såväl effektivitet som servicenivå förbättras inom en snar framtid.¹²

Parallellt med juristbranschens utveckling sker en snabb förändring av infrastrukturen för informationstillgång, vilket i grunden påverkar informationsutbudet. Tillgången till rättskällor ser idag mycket annorlunda ut jämfört med hur den såg ut vid 2010-talets början. Successivt har användningen av digitala hjälpmedel i det dagliga arbetet som jurist gått från undantag till regel och såväl behovet som utbudet av digitala informationstjänster kan antas bli ännu större. Stora fördelar och effektivitetsvinster finns onekligen i det faktum att stora mängder data numera finns sammanställd i sökbara digitala databaser.

För juristens del innebär den fortsatta digitaliseringen att allt ifrån arbetsuppgifter till juridiska frågeställningar inom en snar framtid kommer att förändras i större eller mindre utsträckning. De krav som i och med den rådande förändringen i branschen ställs på befintliga såväl som framtida verksamma jurister är av sådan karaktär att de knappast går att ignorera – allra minst av de som bär det tunga ansvaret att utbilda framtidens jurister. På samma sätt som juristbranschens aktörer snabbt måste lära sig att förhålla sig till den snabba utvecklingen, gäller premissen *adapt or perish* även för den som vill vara en aktör att räkna med i den högre utbildningen. Därför syftar nästa avsnitt till att undersöka vilka krav som ställs på den juridiska utbildningen för att hålla jämna steg med den tekniska utvecklingen.

10 Kronblad, The Last Hour: How Digitalization has Transformed Firms in the Legal Industry, Chalmers University of Technology, L2019:109, s 32.

11 Sandström, Disruptiv digitalisering inom marknaden för juridiska tjänster. Snabb evolution eller teknisk revolution?, Uppdragsforskningsrapport 2017:4, Konkurrensverket. Se även Kronblad, Digitaliseringen driver på mot en förändrad advokatroll, Advokaten, Nr 2, 2019, Årgång 85, <https://www.advokaten.se/Tidningsnummer/2019/nr-2-2019-argang-85/digitaliseringen-driver-pa-mot-en-forandrad-advokatroll/> (läst 2020-01-13).

12 Digital kommunikation i domstolsprocesser, Ds 2019:18.

3. HUR VÄL STÅR SIG JURISTUTBILDNINGEN I DIGITALISERINGENS TIDEVARV?

Hur väl anpassad är då den svenska juristutbildningen till de krav som en digitaliserad arbetsmarknad ställer på framtidens jurist? År 2019 genomförde Norstedts Juridik en undersökning av attityder till universitetens juristutbildningar bland verksamma jurister. Undersökningen omfattade totalt 3 578 danska och svenska jurister och advokater av varierande ålder och kön inom såväl privat som offentlig sektor.¹³ En stor majoritet (93 procent) av de tillfrågade uppgav sig tro att jurister kommer att behöva större teknisk och digital kompetens i framtiden.¹⁴ Samtidigt ansåg hela 60 procent av de tillfrågade i åldrarna 23–29 att universitetens juristutbildning inte förbereder blivande jurister på den nya teknologiska verkligheten.¹⁵ I samma åldersgrupp menade 70 procent av de tillfrågade att universitetens betygssystem inte speglar juristers potential på ett rättvisande sätt.¹⁶ Reservation bör självfallet göras för att detta endast är en undersökning, varför den på intet sätt kan eller bör tillmätas avgörande betydelse. Att kopplingen upplevs som svag mellan betygssystemet och de färdigheter som nyutbildade jurister faktiskt förväntas ha för att möta de krav som ställs på den digitaliserade arbetsmarknaden är emellertid en problematik som bör tas på allvar. När betygen riskerar att förlora sin kraft som indikator på juriststudenters anställbarhet är detta en tydlig signal på att någonting inte står rätt till. Om man till detta lägger att nästan samtliga av de tillfrågade i undersökningen ansåg att det måste till en omfattande uppgradering av den enskilde juristens digitala kompetens blir frågan om juristutbildningens framtidsäkring alltmer angelägen.¹⁷ Resultatet av undersökningen kan inte ses som annat än ett kvitto på att yngre och nyutbildade jurister anser att juristutbildningen inte har hängit med i den digitala utvecklingen.

Att unga och blivande jurister uppfattar juristutbildningen som konservativ i förhållande till den tekniska utvecklingen är en sak. Hur ser tillhandahållaren av den juridiska utbildningen – de svenska lärosätena – på saken? Det har oss veterligen inte genomförts någon större universitetsöverskridande genomlysning av juristutbildningen och de krav som ställs på denna i den nya digitaliserade tiden. Juristprogrammet vid Uppsala universitet, där skärmförbudet är aktuellt, har inte genomgått någon större reform sedan införandet av den problembaserade modellen på 90-talet. I en rapport om skriftlig färdighetsträning

13 Norstedts Juridik, *Framtidens jurist – om krav, farhågor och förväntningar på yrket*, 2019, s. 2.

14 Norstedts Juridik, *Framtidens jurist – om krav, farhågor och förväntningar på yrket*, 2019, s. 9.

15 Norstedts Juridik, *Framtidens jurist – om krav, farhågor och förväntningar på yrket*, 2019, s. 5.

16 Norstedts Juridik, *Framtidens jurist – om krav, farhågor och förväntningar på yrket*, 2019, s. 6–7.

17 Norstedts Juridik, *Framtidens jurist – om krav, farhågor och förväntningar på yrket*, 2019, s. 19.

som togs fram vid Juridiska fakulteten i Uppsala kom dock frågan om digitaliseringen upp. Bakgrunden till utredningen och den efterföljande rapporten var en upplevd problematik bland annat med studenters förmåga att i skriftliga uppgifter förhålla sig självständigt till källmaterialet. Efter att ha konstaterat att antalet studenter som upplevs ha stora svårigheter att åstadkomma kvalitativ juridisk text har ökat under de senaste åren skriver rapportförfattaren:

Studenterna har dock generellt sett en sämre förmåga till självständighet och en mindre utvecklad analysförmåga – en utveckling som tycks gå i motsatt riktning jämfört med språkbehandlingen. Några tänkbara orsaker har diskuterats. Problemet skulle t.ex. kunna förklaras av det rika informationsflöde och källmaterial som idag finns tillgängligt digitalt. Studenterna har, kanske – åtminstone i början av utbildningen, en tendens att ”googla fram” lösningar och material istället för att vända sig till den juridiska litteraturen, och svårigheter med att bedöma kvaliteten i de ”framgooglade” lösningarna. Det skulle alltså kunna finnas ett samband mellan mängden tillgängligt material och tillgängliga lösningar på rättsliga problem, och de av kursföreläsarna upplevda problemen för studenterna med att självständigt analysera den givna frågan. Men detta är bara en löst diskuterad hypotes från arbetsgruppens sida och framstår inte som en övertygande lösning på varför-frågan.¹⁸

Stycket är intressant av flera skäl. Först och främst bör det påpekas att vi, liksom rapportförfattaren, inte finner att förklaringen ”studenter googlar fram lösningar” är särskilt övertygande. Att internet används som en av flera källor till stöd för juridisk problemlösning ligger i linje med hur verksamma jurister numera i allt högre utsträckning arbetar. Detta faktum kan knappast läggas till grund för slutsatsen att det skett en generell försämring av förmågan till juridisk analys bland juriststudenter. Vad som däremot är av intresse är den oro som uttrycks kopplad till digitaliseringen och till hur pedagogiken på den juridiska utbildningen ska anpassas till de nya informationskanaler som alltjämt växer i omfattning och utbud. Vi håller med rapportförfattaren om att studenterna i dagsläget i alltför låg utsträckning tränas i att sälla bland och värdera juridiska källor i det stora informationsflöde som digitaliseringen medför. Att denna, och härtill relaterade frågeställningar, lyfts för diskussion är därför av största vikt.

Vilka förändringar bör då göras för att åstadkomma ett juristprogram som ligger i linje med den digitala utvecklingen? Återigen är det på sin plats att

18 Lilieback, Rapport – Arbetsgruppen för skriftlig färdighetsträning, Dnr JUR 2020/37, s 6.

förtydliga att denna artikel är skriven av studenter i syfte att ge uttryck för studenternas synpunkter på framtidens juristutbildning. Vi gör inte anspråk på att sitta inne med några kompletta svar på den stora fråga som är kvalitets-säkringen av framtidens juristutbildning. Icke desto mindre är vi övertygade om att vissa grundläggande steg i riktning mot digitalisering måste tas. Ett kärnbegrepp i sammanhanget är digital kompetens. Digital kompetens definieras av Digitaliseringskommissionen som ett mått på individens förtrogenhet med och förmåga att använda digitala verktyg samt hennes kunskaper i att söka information, kommunicera, interagera och producera digitalt. Begreppet innefattar också förståelse för digitaliseringen samt de möjligheter och risker som denna medför, tillika motivation att delta i den digitala utvecklingen.¹⁹ Rent konkret menar vi att den juridiska utbildningen i högre utsträckning bör integreras med utbildning som främjar digital kompetens, exempelvis genom att integrera teknik och teknisk kompetens i undervisning och kursmål. Vidare anser vi att det är absolut nödvändigt att den framtida juristutbildningen i högre grad än vad som är fallet idag utrustar juriststudenten med verktyg nödvändiga för att validera och hantera tillgänglig information. För den som är beredd att initiera detta förändringsarbete finns goda exempel att följa på den internationella arenan. För att bara nämna några så innehåller amerikanska juristutbildningar i större utsträckning rättsinformatik, där studenterna övar sin förmåga att arbeta systematiskt med sökningar i databaser, och i Australien utgör digitala verktyg en i högre grad integrerad del av utbildningen.²⁰ Vår förhoppning är att denna artikel kan inspirera även svenska lärosäten att ta dessa nödvändiga steg.

4. NÅGRA ORD OM STENLUNDS ARTIKEL

Som ovan påpekats är huvudsyftet med denna artikel inte att bemöta varken Stenlunds artikel i sin helhet eller de argument hon anför. Några ord bör emellertid sägas om vår syn på skärmförbudet och Stenlunds försvar av det. Syftet med detta avsnitt är att nyansera Stenlunds slutsatser i de delar dessa, av oss, uppfattas som onyanserade.

Först och främst några ord om själva premissen på vilken Stenlunds argumentation vilar – det vill säga att studenter som tillåts anteckna på datorer eller andra digitala hjälpmedel kommer att multitaska. Att multitasking har en negativ inverkan på minne och inlärningsförmåga är väl känt och är egentligen ganska självklart. Men frågan är om antagandet att studenter med datorer multitaskar är den bästa beskrivningen av verkligheten. Antagandet kan också vara

¹⁹ Digitaliseringskommissionen, SOU 2015:28, s 16.

²⁰ Sandström, Disruptiv digitalisering inom marknaden för juridiska tjänster. Snabb evolution eller teknisk revolution?, Uppdragsforskningsrapport 2017:4, Konkurrensverket, s 45.

att studenter multitaskar. Givet den premissen blir den relevanta frågan istället vad läraren kan använda för hjälpmedel för att förhindra multitaskingen i sig, oavsett om denna ligger i att surfa på sociala medier eller – för att använda en gammal liknelse – att rita på skolbänken. Visserligen går det inte att ifrågasätta forskningen i slutsatsen att digitala hjälpmedel tenderar att medföra problematik kopplad till koncentration. Att studenter drömmer sig bort till andra platser än undervisningssalen är dock inte ett nytt fenomen, och skärmförbudet framstår enligt vår mening knappast som en isolerat övertygande lösning på problemet med att behålla studenternas koncentration. Risken är enligt vår mening att skärmförbudet används som en enkel och otillräcklig lösning på ett större och mer djupgående problem.

En annan notering värd att göra är att den forskning som Stenlund presenterar inte är direkt tillämplig på den pedagogiska miljö som ett svenskt juristprogram utgör. För det första skiljer sig seminarieundervisning, som har undersökts i mycket lägre grad i vetenskapliga undersökningar, från föreläsningar bland annat då den tidigare formen i högre utsträckning främjar studentdeltagande.²¹ Den inläring som förväntas på juristprogrammet, särskilt på de lärosäten där terminstentor och/eller problembaserat lärande tillämpas, är vidare av en annan karaktär än den inläring som varit föremål för undersökning i de studier som Stenlund lyfter fram. För att ta ett exempel baseras Mueller och Oppenheims undersökning från år 2014 på ett experiment där studenterna ombads föra anteckningar till en filmvisning, för att trettio minuter senare genomföra kunskapstester.²² Att jämföra resultaten från ett sådant experiment med exempelvis juristprogrammet i Uppsala, där tillämpningen av terminstentor innebär att kunskap tillägnas för att användas uppåt fem månader senare, kan vid närmare eftertanke framstå som mindre ändamålsenligt. Tillämpning av den juridiska metoden handlar om att identifiera frågeställningar och orientera sig i de juridiska rättskällorna, något som förutsätter en förmåga att systematisera information. Denna kunskap skiljer sig enligt vår uppfattning från den förmåga som undersöks i Mueller och Oppenheims undersökning – det vill säga att prestera på kunskapstest så kort efter det att kunskapen inhämtats. I det senare fallet handlar det i högre grad om ren ”utantillkunskap”, som enligt vår mening har väldigt lite att göra med en god juridisk metod.

21 Aguilar, Seminars, i Hyland & Shaw (red), *The Routledge Handbook of English for Academic Purposes*, 1 uppl, Taylor & Francis, 2016, s 335.

22 Mueller & Oppenheimer, *The Pen Is Mightier Than the Keyboard: Advantages of Long-hand Over Laptop Note Taking*, *Psychological Science OnlineFirst*, 2014, s 2, <https://cpb-us-w2.wpmucdn.com/sites.udel.edu/dist/6/132/files/2010/11/Psychological-Science-2014-Mueller-0956797614524581-1u0h0yu.pdf> (läst 2020-01-13).

Avslutningsvis bör även några ord sägas om det så kallade ”studentperspektivet” – det vill säga den undersökning bland studenterna på terminskurs två och tre som Stenlund redogör för. Tyvärr tvingas vi konstatera att något entydigt stöd för den tolkning som Stenlund gör – att ett skärmförbud efterfrågas av en majoritet av de tillfrågade studenterna – inte finns. Visserligen är det sant att en majoritet av de tillfrågade (63,1 procent) uppger att diskussionsklimatet förbättrats sedan införandet av skärmförbudet.²³ På frågan om hur studenterna upplever att skärmförbudet påverkat de egna möjligheterna att tillgodogöra sig kursen uppger emellertid 38 procent av studenterna att dessa försämrats i stor eller märkbar grad.²⁴ Tillsammans med de totalt 30 procent som uppger sig ha en likgiltig inställning (”varken förbättrade eller försämrade möjligheter”) utgör gruppen av studenter som är negativt inställda eller inte har någon åsikt alls inte mindre än 68 procent. De 32 procent som uppger sig ha upplevt en förbättring är därmed i minoritet bland studenterna. Sammantaget menar vi att underlaget är alltför svagt för att dra någon slutsats åt det ena eller det andra hållet. Att förbudet infördes helt utan förankring hos studentkåren vid fakulteten, och därmed i strid med högskoleförordningens reglering av rätten till studentinflytande, är ett kapitel för sig som inte kommer att kommenteras närmare i denna artikel.

Sammanfattningsvis kan det konstateras att argument kan föras i riktning både för och emot ett skärmförbud. Kärnan i diskussionen är emellertid enligt vår mening att det faktum att det finns en osäkerhet – beträffande såväl skärmförbudets effekt som studenternas inställning till det – i sig utgör ett starkt argument mot att införa ett totalförbud. Valet av just ett totalförbud, när andra för individen mindre ingripande alternativ finns att tillgå exempelvis i form av särskilda skärmfria klasser för studenter som efterfrågar skärmfrihet, är en central aspekt som tyvärr inte berörs av Stenlund.

5. AVSLUTANDE KOMMENTAR

Digitaliseringen av juristbranschen är ett faktum och en verklighet som redan i skrivande stund påverkar marknadens värdering av nyutexaminerade jurister. I skottgluggen för diskussionen som i denna artikel har förts om juristutbildningens förenlighet med den digitala utvecklingen står, bland många andra,

23 Sammanställning av enkät om ”skärmförbud” riktad till T2 och T3, november 2018 (finns återgiven på s 460 f i Stenlunds artikel). Totalt 26,2 procent uppger att skärmförbudet har lett till ”mycket bättre diskussioner” i seminarieundervisningen och 36,9 procent att förbudet lett till ”något bättre diskussioner”.

24 Sammanställning av enkät om ”skärmförbud” riktad till T2 och T3, november 2018 (finns återgiven på s 460 f i Stenlunds artikel). Totalt 14,9 procent uppger att möjligheten att tillgodogöra sig kursen försämrats ”mycket” och 23,1 procent uppger att den försämrats ”något”.

frågan om framtidens kompetensförsörjning på den juridiska marknaden. Vår farhåga är att universitetens roll i utbildningen av framtidens jurister urholkas. När juristutbildningen riskerar att förlora kopplingen till den bransch till vilken framtidens jurist utbildas, riskerar också universiteten att förlora sin ställning. Vi är inte de första som ställer oss frågan huruvida digitaliseringen, och den konservativa inställning till denna som idag finns på många av landets universitet, kan leda till att universitetens roll reduceras till en certifierande snarare än kunskapsförmedlande funktion.²⁵ Ett sådant scenario hade varit förödande inte minst för den juridiska forskningen, som för att hålla hög kvalitet och relevans kräver en nära och givande koppling till grundutbildningen.

Att utifrån denna artikel dra några säkra slutsatser kring skärmförbudets förenlighet med en juristutbildning som håller jämn takt med den digitala utvecklingen är knappast görbart. Detta framförallt då, som visats i denna artikel, såväl digitaliseringens effekter på juristbranschen som skärmförbudets vetenskapliga förankring är ämnen som är alltför outforskade för att vara föremål för säkra slutsatser åt antingen det ena eller det andra hållet. Det är tänkbart att det på ett givande sätt går att förena ett skärmförbud med en juristutbildning som främjar digital och teknisk kompetens. Det är också tänkbart – kanske till och med troligt – att så inte är fallet, framförallt med tanke på att övning i digital kompetens rimligtvis förutsätter befattning med digitala hjälpmedel. Denna diskussion är emellertid underordnad den mycket viktigare frågan om hur vi tillsammans måste arbeta för att framtidssäkra den juridiska utbildningen. Sett ur denna synvinkel utgör ett skärmförbud inte bara en helt och hållet felriktad satsning av energi och resurser, det ger även uttryck för en inställning till digitalisering och förändring som riskerar att äventyra den juridiska utbildningens ställning på framtidens arbetsmarknad. Vårt budskap är att såväl juriststudenterna som juristbranschen, och framförallt den juridiska forskningens kvalitet och fortlevnad, är beroende av att fokus istället läggs på att framtidssäkra den juridiska utbildningen. För juriststudenten, såväl som för huvudmännen för den svenska juristutbildningen, kan man i detta digitaliseringens tidevarv med rätta beskriva situationen med de bekanta orden *adapt or perish*. 🙏🙏

25 Digitaliseringens effekter på individ och samhälle – fyra temarapporter, SOU 2016:85, s 516.